

MIQUEL

(homenatge a Martí i Pol)

amb **JORDI DAUDER, LLUÍS LLACH i SÍLVIA BEL**

INTRODUCCIÓ

Lluís llach i jordi dauder

L'11 de novembre va fer cinc anys que en Miquel sembla ser que ens va deixar. I ho diem així perquè rarament una absència ha tingut aquesta extraordinària força de presència que estem segurs que es perllongarà al llarg dels anys.

És senzillament per aquesta raó que avui volem tenir un cop més les paraules del poeta entre nosaltres, tot i sabent que l'home i l'amic s'ha guanyat

at un espai per sempre més en el cor de la nostra societat, de la nostra gent.

A en Miquel no li agradaven gaire els homenatges, però gaudia força amb els recitals, amb la seva tendra i corprendora vitalitat.

Aquest recital d'avui li està totalment dedicat, com s'escau, perquè, dit amb les seves paraules, "ens costa imaginar-lo absent per sempre".

Amb tots nosaltres, Miquel Martí i Pol. ■

MARTÍ I POL, EL LLIURE I LA GENT LLIURE **guillem-jordi graells**

Les relacions de la gent del Lliure amb Miquel Martí i Pol van començar molt abans de l'obertura del teatre, com a senzills lectors de la seva poesia. En

Fabià Puigserver, en Lluís Pasqual, la Carlota Soldevila, jo mateix, havíem anat comprant els primers volums que recollien sistemàticament l'obra de l'es-

criptor de Roda de Ter i compartíem l'emoció per la seva poètica directa, profunda i propera. Per això no és estrany que, quan preparàvem la tercera temporada, 1978-79, i assajàvem la fórmula de dividir la companyia estable en tres petits espectacles, un d'ells fos precisament un muntatge poètic basat en l'obra de Martí i Pol. Es va dir *Amb vidres a la sang* i el va confegir Lluís Pasqual –tria, direcció i lectura– amb la Carlota Soldevila, en Lluís Homar i l'Imma Colomer. Ah, i la Maixa, la gossa de la Carlota, que era present en els assaigs i es va integrar a les representacions. Es va estrenar a Girona, el 2 de novembre, i després va estar en programació alterna amb *La nit de les tribades* i *Abraham i Samuel* els mesos següents al Lliure (de Gràcia, òbviament!). Per a preparar el muntatge, tot l'equip, més en Fabià, va visitar el poeta a Roda, i aquest els va lliurar alguns textos inèdits i va ser objecte d'un esplèndid reportatge fotogràfic d'en Ros Ribas. Les fotografies dels llocs martipolians passaven de mà en mà dels espectadors durant la lectura dels seus versos. Per reblar l'operació, Joan-Pere Viladecans –que havia il·lustrat les cobertes d'aquells primers volums que aplegaven l'obra poètica– va tenir la gentilesa de realitzar el cartell i cedir-nos l'original (que, per cert, no sabem on para...).

Després d'aquest contacte directe, en Martí i Pol va ser un invitat freqüent i una referència constant. El mateix Lluís Pasqual incorporava alguns poemes seus en l'espectacle miscel·lani *Rosa i Maria* que va preparar per a la Sardà i va obrir la temporada següent. I com que l'actriu

va dur una part de l'espectacle de bolos força temps, amb el títol *Una estona amb la Sardà*, gràcies a això la poesia martipoliana devia arribar a força gent que encara no la coneixia. Només una actriu de la seva versatilitat era capaç aleshores d'alternar un d'aquells poemes esborronadors amb la narració de les seves vicissituds de *còmica de la legua* o la interpretació sicalíptica de *La pulga...* ¿Dónde se habrá metido la conde-naaaaaada? En Martí i Pol reia fins que li queien les llàgrimes...

La següent fita d'aquesta relació va ser un encàrrec. En Fabià volia posar en escena *Fulgor y muerte de Joaquín Murieta*, de Pablo Neruda, i aleshores resultava impensable que un teatre que s'havia caracteritzat, entre altres coses, per la seva estricta fidelitat al català, representés en cap altra llengua que aquesta. Per tant, va demanar al nostre poeta que anostrés el text del poeta xilè. La decisió va ser polèmica i va plantejar qüestions complexes, que no podien despatxar-se amb la lleugeresa i frivolitat que van exhibir alguns dels crítics –no necessàriament els teatrals–. Amb el vehicle de la música d'en Josep Maria Mainat, la versió de Martí i Pol va recrear i apropar el text original en una operació que, encara avui, penso que tenia tot el sentit, com va demostrar el públic amb la seva adhesió, omplint el teatre de gener a maig de 1982, i encara amb una reposició els primers mesos del 1986.

I, parlant de reposicions, una altra que es va frustrar va comportar el següent encàrrec al nostre poeta. Una història una mica rocambolesca i no massa coneguda de la història del Lliure. De

fet, per a aquell començament de 1986, en Fabià el que volia era reposar *Ascensió i caiguda de la ciutat de Mahagonny*, de Bertolt Brecht i Kurt Weil, que havia estat el segon muntatge de la història del Lliure, el febrer de 1977. Però no va aconseguir el permís dels representants dels hereus dels autors, ja que s'havien assabentat –per un enregistrament per a TVE difós pel Canal Català– que en aquella producció no s'havia utilitzat ni la versió *singspiel* de l'obra ni l'òpera, sinó una versió intermèdia, confegida per algun teatre alemany però que els hereus havien decidit no autoritzar més. Totes les gestions foren inútils i no era cas d'arriscar-se a una demanda, però en Fabià era tossut i, ja que no podia fer *Mahagonny*, es va proposar fer-ne un plagiat descarat. Com que els assaigs eren a punt de començar, va urgir uns quants col·laboradors perquè féssim la feina en un temps rècord. Així, en Xesc Barceló i jo mateix ens ocupàrem dels diàlegs, en Feliu Formosa i en Miquel Martí i Pol de les lletres de les cançons, i en Josep Pons, en Lluís Vidal i en Joan Albert Amargós –de l'equip que havia posat en marxa l'Orquestra de Cambra del teatre– de les solfes. En Barceló i jo vam tancar-nos i en tres o quatre dies vam enllestir els diàlegs de *Realitat i quimera de la ciutat de Bossassony. Divertiment èpic*. Van arribar uns plagis prou divertits de les lletres de les cançons, ho vam articular, se'n van fer còpies, en vam fer algunes lectures amb els actors... i l'invent se'n va anar en orris per la part musical. A en Fabià no el van convèncer gens les propostes que li van fer i, després d'unes quantes

discussions sobre si la música podia o no ser “irònica”, “paròdica” i no sé quantes categories més, va decidir deixar-ho córrer. Potser ja li havia passat l'emprenyada, o veia massa arriscat posar en escena un plagiat tan evident, el cas es que va redirigir els esforços en l'esmentada reposició del *Murieta*. Aquelles lletres –com els diàlegs– van romandre inèdites i l'episodi no va transcendir més enllà dels murs del teatre i la sala d'assaigs.

El febrer de 1988 es constituïa la Fundació Teatre Lliure-Teatre Públic de Barcelona i en Miquel formava part dels patrons fundadors. Per les seves condicions físiques no va poder participar gaire dels treballs del Ple del Patronat, però el seu suport –al costat de tants altres noms de la societat civil i el món cultural– representava un aspecte més del seu compromís i vinculació amb el Lliure. Pocs mesos després, a l'inici de la temporada 1988-89, es va posar en marxa el cicle Paraula de Poeta i, amb tota naturalitat, el nom inaugural va ser el seu, amb una lectura dels seus poemes dirigida per Joan Anguera, amb diversos actors osonencs. Per aquella mateixa època havia nascut l'Associació d'Espectadors del Teatre Lliure, que heretarà, d'alguna manera, la vinculació amb el poeta i en farà un signe d'identitat. Així, en celebrar els primers cinc anys d'existència homenatjà Martí i Pol, donant-li el carnet de soci número 1000, i centrant en ell l'acte commemoratiu, amb una glossa de la seva figura personal i literària i la lectura de poemes inèdits a càrrec d'Anna Lizaran i Carlota Soldevila. Un homenatge que es va repetir cinc anys

després, el juny de 1998, en la celebració del desè aniversari. Aleshores l'Associació va programar amb el teatre tres sessions de l'espectacle *Tot el que escriu ressona dintre meu*, basat en textos poètics i memorialístics del nostre autor, dits per Jordi Bosch, Jordi Dauder i Emma Vilarasau i cantats per Nina, en una producció del Centre Cultural de Sant Cugat del Vallès. Els butlletins de l'Associació es feren ressò de tots aquests homenatges, així com de les anades a Roda de Ter per visitar el poeta en el seu entorn, i també va editar un fulletó amb els textos i fotografies de l'espectacle dels deu anys.

Cinc anys després, el novembre de 2003, alguns amics del Lliure i de l'Associació repetíem la visita a Roda per acomiadar el poeta. La seva veu s'havia fet inaudible físicament els darrers temps, però mantenia la seva força, fins l'augmentava, a mesura que esdevenia un poeta conegut, llegit i estimat. Un poeta popular i profund, amb una sensibilitat propera a molta gent i que ha esdevingut referència. En Miquel Martí i Pol estimava el Lliure per moltes raons, personals i culturals, polítiques i lingüístiques, però potser, sobretot, pel seu mateix nom, per la referència a la llibertat que era també divisa seva. ■

DE MI I DE LA MEVA POESIA

miquel martí i pol

En una entrevista per escrit que em van fer ja fa uns quants anys els nois i noies d'una escola, un em va preguntar: “Quan va decidir fer-se poeta?” La pregunta, ingènua si vostès volen, em va fer rumiar i encara la recordo. No ho havia decidit mai, jo, de fer-me poeta? Es poden *decidir* aquesta llei de coses? I anant més enllà, un es pot *fer* poeta? La resposta a totes aquestes preguntes, almenys en el meu cas, era i és negativa. Jo mai no he decidit fer-me poeta. En tot cas, en sóc per no sé quin estrany privilegi qui sap si immerescut. Amb això vull dir –i ho dic amb tota la humilitat i també amb tota la dignitat– que en la meva dedicació a la poesia hi con-

vien, no sé si a parts iguals, la immensitat i la tenacitat.

Mai no m'ha preocupat descobrir els orígens de la meva dedicació preferent a aquesta branca de la literatura, i fins i tot confesso que em sabia greu que algun genetista espavilat me'n revelés les causes, si més no perquè em sentiria desposseït d'un misteri íntim, la morbositat del qual fa molts anys que m'acompanya i de vegades em conforta.

Jo mai no he entès la poesia com un refugi o com un joc. Per a mi sempre ha estat un combat cos a cos amb mi mateix, una aposta a tot o res, un risc

absolut, i possiblement per això quan més satisfet m'ha deixat el que he escrit ha estat quan m'hi he sentit implicat en cos i ànima, és a dir, quan, com vaig escriure fa una pila d'anys, en cada mot m'hi jugava l'existència. Aquesta, evidentment, és una manera com una altra d'entendre la pràctica de la poesia, però jo confesso amb la major honestedat que sempre he seguit el camí del que podríem dir-ne compromís gairebé existencial entre vida i obra, si més no perquè mai no he tingut ni capacitat, ni domini, ni ofici, ni –diguem-ho tot– ganes de dissociar-les.

La poesia, al meu entendre, no prediu el futur, però sovint l'anuncia, no pas per la capacitat profètica del poeta, sinó pel seu compromís íntim amb l'absolut de si mateix. La poesia, la bona poesia, manté una sorprenent vigència tot i el pas dels anys, i a mi sempre m'ha semblat que aquesta estranya vitalitat li venia d'una banda de l'imaginari i, de l'altra, de la tensió extrema a què sotmet els mots, una tensió que no es dona en cap altre gènere literari i que jo crec que molt sovint s'escapa del control immediat del poeta, tot i que mai no el nega ni el desqualifica si el poeta és honest i exigent. La poesia, de fet, és inexplicable. Entendre-la o no entendre-la, més ben dit, acceptar-la o no acceptar-la és una qüestió de sensibilitat i de confiança, fruit, al capdavall, de l'educació i sobretot de la pràctica volenterosa de la lectura.

Qualsevol forma d'expressió artística exigeix un lliurament total i constant, perquè totes comprometen allò que de

més essencial hi ha en l'home: la seva pròpia manera d'ésser. Amb tot, la poesia, essent com és una de les que més activament potencia la intimitat, una de les que menys elements exteriors a ella mateixa necessita per realitzar-se, i una de les que menys projecció comercial i social té en el món d'avui (l'última de les arts pobres, com deia Pere Quart), la poesia, repeteixo, per tot el que he dit i, a més, pel fet d'operar amb un instrument tan quotidià i vulnerable com el llenguatge, possiblement és la forma d'expressió artística que més profundament compromet la manera d'ésser de l'home, i que més substancialment el modifica.

A més d'aquesta especulació, hi ha una pregunta que m'ha perseguit força aquests últims anys. Hauries escrit com escrius si no haguessis estat malalt?, m'han demanat sovint. La meva resposta ha estat sempre que no ho sé, però que suposo que ben bé no. M'explicaré. En termes generals, jo veig la meua poesia d'aquests darrers anys –dels setanta ençà– molt lligada a la problemàtica de la que havia escrit immediatament abans, és a dir, una mica abans dels seixanta i durant aquesta dècada. Hi persisteixen els temes quasi inevitables des que la poesia és poesia, amants amb una càrrega de significació política, d'exigència íntima i de predisposició a l'anàlisi fins a extrems potser angoixosos. De fet, la meua poesia, bona o boja que deia la padrina, sempre ha estat dominada per aquestes constants, sempre ha reflectit un tarannà inquiridor que malda per comprendre i per explicar-se, i mai no ha defu-

git el perquè que diuen que és l'origen de la filosofia i el símbol de la ingenuïtat. El component diguem-ne mediàtic que hi aporta la meua peculiar situació és, em sembla, un complement força circumstancial. El jo perepunyetes que hi ha en mi sempre ha dominat els altres 'jos' que conviuen amb ell, i millor que hagi estat així, perquè si no em temo que no m'hauria dedicat a la poesia i, en conseqüència, ara difícilment comptaria amb l'atenció de tots vostès. Des de la respectable altura de la meua edat, reivindico el poeta que sóc, tan limitat com es vulgui, perquè només des d'aquesta perspectiva puc assumir d'assajar i de comprendre l'home que fa setanta anys que conviu amb

ell, que el sosté, el critica i el suporta en una estranya simbiosi d'entusiasme i de fatalitat, d'amor i d'odi.

Tota experiència vital és enriquidora; tota commoció íntima contribueix al nostre desenvolupament profund. De fet, només creixem veritablement en termes de coneixement i, en conseqüència, tot allò que ens apropa d'una manera exigent i tenaç al projecte de nosaltres mateixos contribueix a la nostra realització, una realització a la qual tots aspirem, d'una manera més o menys definida, més o menys intensa. La poesia, doncs, com a experiència de vida, aporta una dimensió transcendental al conjunt de la nostra existència. ■

Fragments provinents del llibre *¿Què és poesia?*, de Miquel Martí i Pol. Barcelona: Editorial Empúries, 2002.

MIQUEL (homenatge a Martí i Pol)
con JORDI DAUDER, LLUÍS LLACH
y SILVIA BEL

INTRODUCCIÓN

lluís llach y jordi dauder

El 11 de noviembre hizo cinco años que parece ser que Miquel nos dejó. Y lo decimos así porque raramente una ausencia ha tenido esta extraordinaria fuerza de presencia que estamos seguros que se prolongará a lo largo de los años.

Es simplemente por esta razón que hoy queremos tener una vez más las palabras del poeta entre nosotros, aun sabiendo que el hombre y el amigo se ha ganado un espacio por siempre más en el corazón de nuestra sociedad, de nuestra gente.

A Miquel no le gustaban demasiado los homenajes, pero disfrutaba bastante con los recitales, con su tierna y cautivadora vitalidad.

Este recital de hoy le está totalmente dedicado, como toca, porque, dicho con sus palabras, "nos cuesta imaginarlo ausente para siempre".

Con todos nosotros, Miquel Martí i Pol.

MARTÍ I POL, EL LLIURE Y LA GENTE LIBRE
guillem-jordi graelles

Las relaciones de la gente del Lliure con Miquel Martí i Pol empezaron mucho antes de la apertura del teatro, como simples lectores de su poesía. Fabià Puigserver, Lluís Pasqual, Carlota Soldevila, yo mismo, habíamos ido comprando los primeros volúmenes que recogían sistemáticamente la obra del escritor de Roda de Ter y compartíamos la emoción por su poesía directa, profunda y cercana. Por eso no es extraño que, cuando preparáramos la tercera temporada, 1978-79, y ensayábamos la fórmula de dividir la compañía estable en tres pequeños espectáculos, uno de ellos fuera precisamente un montaje poético basado en la obra de Martí i Pol. Se llamó *Amb vidres a la sang* y lo confeccionó Lluís Pasqual –selección, dirección y lectura– con Carlota Soldevila, Lluís Homar e Imma Colomer. Ah, y Maixa, la perra de Carlota, que estaba presente en los ensayos y se integró en las representaciones. Se estrenó en Girona, el 2 de noviembre, y después estuvo en programación alterna con *La nit de les tribades* y *Abraham i Samuel* los meses siguientes en el Lliure (¡de Gràcia, claro está!). Para preparar el montaje, todo el equipo, más Fabià, visitó al poeta en Roda, y éste les entregó algunos textos inéditos y fue objeto de un espléndido reportaje fotográfico de Ros Ribas. Las fotografías de los sitios martipolenses pasaban de mano en mano de

los espectadores durante la lectura de sus versos. Para rematar la operación, Joan-Pere Viladecans –que había ilustrado las cubiertas de aquellos primeros volúmenes que recogían la obra poética– tuvo la gentileza de realizar el cartel y cedernos el original (que, por cierto, no sabemos dónde fue a parar...)

Tras este contacto directo, Martí i Pol fue un invitado frecuente y una referencia constante. El propio Lluís Pasqual incorporaba algunos poemas suyos en el espectáculo misceláneo *Rosa i Maria* que preparó para la Sardà e inauguró la temporada siguiente. Y como la actriz llevó una parte del espectáculo de gira durante bastante tiempo, con el título *Una estona amb la Sardà*, gracias a eso la poesía martipolense debió llegar a bastante gente que no la conocía. Sólo una actriz de su versatilidad era capaz entonces de alternar uno de esos poemas espeluznantes con la narración de sus vicisitudes de *cómica de la legua* o la interpretación sicalíptica de *La pulga...* ¿Dónde se habrá metido la condenada? Martí i Pol reía hasta caersele las lágrimas...

El hito siguiente en esta relación fue un encargo. Fabià quería poner en escena *Fulgur y muerte de Joaquín Murieta*, de Pablo Neruda, y entonces resultaba impensable que un teatro que se había caracterizado, entre otras cosas, por su estricta fidelidad al catalán, representase en ninguna otra lengua que no fuera ésta. Por tanto, pidió a nuestro poeta que auestrase el texto del poeta chileno. La decisión fue polémica y planteó cuestiones complejas, que no podían despacharse con la ligereza y frivolidad que exhibieron algunos de los críticos –no necesariamente los teatrales–. Con el vehículo de la música de Josep Maria Mainat, la versión de Martí i Pol recreó y acercó el texto original en una operación que, aun hoy día, pienso que tenía todo el sentido, como lo demostró el público con su adhesión, llenando el teatro de enero a mayo de 1982, y aun con una reposición los primeros meses de 1986.

Y hablando de reposiciones, otra que se frustró supuso el siguiente encargo a nuestro poeta. Una historia un poco rocambolesca y no muy conocida de la historia del Lliure. De hecho, para ese comienzo de 1986, Fabià lo que quería era reponer *Ascensió i caiguda de la ciutat de Mahagonny*, de Bertolt Brecht y Kurt Weil, que había sido el segundo montaje de la historia del Lliure, en febrero de 1977. Pero no consiguió el permiso de los representantes de los herederos de los autores, ya que se habían enterado –por una grabación para TVE difundida por el Canal Catalán– que en esa producción no se había utilizado ni la versión *singspiel* de la obra ni la ópera, sino una versión intermedia, hecha por un teatro alemán

pero que los herederos habían decidido no volver a autorizar. Todas las gestiones fueron inútiles y no se trataba de arriesgarse a una demanda, pero Fabià era tozudo y, ya que no podía hacer *Mahagonny*, se propuso hacer un plagio descarado. Como los ensayos estaban a punto de empezar, apremió a unos cuantos colaboradores para que hiciésemos el trabajo en un tiempo récord. Así, Xesc Barceló y yo mismo nos ocuparíamos de los diálogos, Feliu Formosa y Miquel Martí i Pol de las letras de las canciones, y Josep Pons, Lluís Vidal y Joan Albert Amargós –del equipo que había puesto en marcha la Osquerita de Cambra del teatro– de la música. Barceló y yo nos encerramos y en tres o cuatro días tuvimos listos los diálogos de *Reallit i quimera de la ciutat de Bossassony. Divertiment épïc*. Llegaron unos plagios bastante divertidos de las letras de las canciones, lo articulamos, se hicieron copias, hicimos algunas lecturas con los actores... y el invento se fue al traste por la parte musical. A Fabià no le convencieron nada las propuestas que le hicieron, y después de unas cuantas discusiones sobre si la música podía o no ser "irónica", "paródica" y no se cuántas categorías más, decidió dejarlo correr. Quizás ya le había pasado el enfado, o veía demasiado arriesgado poner en escena un plagio tan evidente, el caso es que redirigió los esfuerzos a la antes mencionada reposición de *Murieta*. Esas letras –como los diálogos– se mantuvieron inéditos y el episodio no trascendió más allá de los muros del teatro y la sala de ensayos. En febrero de 1988 se constituyó la Fundació Teatre Lliure-Teatre Públic de Barcelona y Miquel formaba parte de los patronos fundadores. Por sus condiciones físicas no pudo participar demasiado en los trabajos del Pleno del Patronato, pero su apoyo –al lado de tantos nombres de la sociedad civil y el mundo cultural– representaba un aspecto más de su compromiso y su vinculación con el Lliure. Pocos meses después, a principios de la temporada 1988-89, se puso en marcha el ciclo Palabra de Poeta y, con toda naturalidad, el nombre inaugural fue el suyo, con la lectura de sus poemas dirigida por Joan Anguera, con diversos actores de Osona. Por esa misma época había nacido la Associació d'Espectadors del Teatre Lliure, que heredará, de algún modo, la vinculación con el poeta y hará de él un signo de identidad. Así, al celebrar los primeros cinco años de existencia homenajeó a Martí i Pol, dándole el carné de socio número 1000 y centrandolo en él el acto conmemorativo, con una glosa de su figura personal y literaria y la lectura de poemas inéditos a cargo de Anna Lizaran y Carlota Soldevila. Un homenaje que se repitió cinco años después, en junio de

1998, en la celebración de su décimo aniversario. Entonces, la Associació junto con el teatro programó tres sesiones del espectáculo *Tot el que escric rersona dintre meu*, basado en textos poéticos y memorialísticos de nuestro autor, recitados por Jordi Bosch, Jordi Dauder y Emma Vilarasau y cantados por Nina, en una producción del Centre Cultural de Sant Cugat del Vallès. Los boletines de la Associació se hicieron eco de todos estos homenajes, así como de las idas a Roda de Ter para visitar al poeta en su entorno, y también editó un folleto con los textos y las fotografías del espectáculo de los diez años. Cinco años después, en noviembre de 2003, algunos amigos del Lliure y de la Associació repetíamos la visita a Roda para despedir al poeta. Su voz se había hecho inaudible físicamente los últimos tiempos, pero mantenía su fuerza, hasta la aumentaba, a medida que se convertía en un poeta conocido, leído y querido. Un poeta popular y profundo, con una sensibilidad cercana a mucha gente y que se ha convertido en referencia. Miquel Martí i Pol quería al Lliure por muchas razones, personales y culturales, políticas y lingüísticas, pero quizás, sobre todo, por su mismo nombre, por la referencia a la libertad que también era divisa suya.

DE MÍ Y DE MI POESÍA
miquel martí i pol

En una entrevista por escrito que me hicieron ya hace unos cuantos años los chicas y chicas de una escuela, uno me preguntó: "¿Cuándo decidió hacerse poeta?" La pregunta, ingenua si quieren, me dio que pensar y todavía la recuerdo. ¿Yo nunca había decidido hacerme poeta? ¿Se pueden decidir este tipo de cosas? Y yendo más lejos, ¿uno puede hacerse poeta? La respuesta a todas estas preguntas, al menos en mi caso, era y es negativa. Yo nunca decidí hacerme poeta. En cualquier caso, lo soy por no sé qué extraño privilegio quien sabe si inmerecido. Lo que quiero decir con eso –y lo digo con toda humildad y también con toda la dignidad– es que en mi dedicación a la poesía conviven, no sé si a partes iguales, la immanencia y la tenacidad.

Nunca me ha preocupado descubrir los orígenes de mi dedicación preferente a esta rama de la literatura, e incluso confieso que me daría pena que algún genetista espabilado me rebelara las causas, sobre todo porque me sentiría desposeído de un misterio íntimo, cuya morbosidad hace muchos años que me acompaña y a veces me conforta.

Yo nunca he entendido la poesía como un refugio o como un juego. Para mí siempre ha sido un combate cuerpo a cuerpo conmigo mismo, una apuesta a todo o nada, un riesgo absoluto, y posiblemente por eso cuando más satisfecho me ha dejado lo que he escrito ha sido cuando me he sentido implicado en ello en cuerpo y alma, es decir, cuando, como escribí hace un montón de años, en cada palabra me jugaba la existencia. Ésta, evidentemente, es una manera como otra de entender la práctica de la poesía, pero yo confieso que la mayor honestidad que siempre he seguido el camino de lo que podríamos llamar compromiso casi existencial entre vida y obra, sobre todo porque no he tenido capacidad, ni dominio, ni oficio, ni –digámoslo todo– ganas de disociarlas.

La poesía, a mi entender, no predice el futuro, pero a menudo lo anuncia, no por la capacidad profética del poeta, sino por su compromiso íntimo con lo absoluto de sí mismo. La poesía, la buena poesía, mantiene una sorprendente vigencia a pesar del paso de los años, y a mí siempre me ha parecido que esta extraña vitalidad le venía, por un lado, del imaginario y, por otro, de la tensión extrema a que someto las palabras, una tensión que no se da en ningún otro género literario y que yo creo que muy a menudo se escapa del control inmediato del poeta, aunque nunca lo niega ni descalifica si el poeta es honesto y exigente. La poesía, de hecho, es inexplicable. Entenderla o no entenderla, o más bien, aceptarla o no aceptarla es una cuestión de sensibilidad y de confianza, fruto, al fin y al cabo, de la educación y sobre todo de la práctica voluntariosa de la lectura.

Cualquier forma de expresión artística exige una entrega total y constante, porque todas comprometen lo más esencial que hay en el hombre: su propia manera de ser. Aun así, la poesía, siendo como es una de las que más activamente potencia la intimidad, una de las que menos elementos exteriores a sí misma necesita para realizarse, y una de las que menos proyección comercial y social tiene en el mundo de hoy (la última de las artes pobres, como decía Pere Quart), la poesía, repito, por todo lo que he dicho y, además, por el hecho de operar con un instrumento tan cotidiano y vulnerable como el lenguaje, posiblemente es la forma de expresión artística que más profundamente compromete el modo de ser del hombre, y que más sustancialmente lo modifica.

Además de esta especulación, hay una pregunta que me ha perseguido bastante

estos últimos años. ¿Habrías escrito como escribes si no hubieras estado enfermo?, me han preguntado a menudo. Mi respuesta siempre ha sido que no lo sé, pero que supongo que exactamente igual no. Me explicaré. En términos generales, yo veo mi poesía de estos últimos años –de los setenta en adelante– muy ligada a la problemática de la que había escrito inmediatamente antes, es decir, un poco antes de los sesenta y durante esta década. Persisten en ella los temas casi inevitables desde que la poesía es poesía, aderezados con una carga de significación política, de exigencia íntima y de predisposición al análisis hasta extremos quizá angustiosos. De hecho, mi poesía, buena o loca que decía la madrina, siempre ha estado dominada por estas constantes, siempre ha reflejado un talante inquiridor que se esfuerza por comprender y explicarse, y nunca ha rehuído el porqué que dicen que es el origen de la filosofía y el símbolo de la ingenuidad. El componente llamémoslo mediático que aporta mi peculiar situación es, me parece, un complemento bastante circunstancial. El yo minucioso que hay en mí siempre ha dominado a los otros "yos" que conviven con él, y mejor que haya sido así, porque si no me temo que no me habría dedicado a la poesía y, en consecuencia, ahora difícilmente contaría con la atención de todos ustedes. Desde la respetable altura de mi edad, reivindicando al poeta el soy, tan limitado como se quiera, porque sólo desde esta perspectiva puedo asumir de ensayar y de comprender al hombre que hace setenta años que convive con él, que le sostiene, le critica y le soporta en una extraña simbiosis de entusiasmo y de fatalidad, de amor y de odio.

Toda experiencia vital es enriquecedora; toda conmoción íntima contribuye a nuestro desarrollo profundo. De hecho, sólo creemos verdaderamente en términos de conocimiento y, en consecuencia, todo lo que nos acerca de un modo exigente y tenaz al proyecto de nosotros mismos contribuye a nuestra realización, una realización a la que todos aspiramos, de un modo más o menos definido, más o menos intenso. La poesía, pues, como experiencia de vida, aporta una dimensión trascendental al conjunto de nuestra existencia.

1. En catalán, "Lliure" quiere decir "libre". ■

Extractos del libro ¿Qué és poesia?, de Miquel Martí i Pol. Barcelona: Editorial Empúries, 2002.